

Als we nu niet stoppen met lockdown, zijn we onze vrijheid kwijt

Posted on 18 april 2020 by Karel Beckman

We weten inmiddels genoeg van het coronavirus om mensen zelf de verantwoordelijkheid te geven over hoe ze willen omgaan met de risico's van besmetting, betoogt Karel Beckman. Als we nu niet stoppen met de lockdown, raken we onze vrijheid voorgoed kwijt. Wat zijn de rechten van burgers als er sprake is van een bedreiging van de volksgezondheid in de vorm van een potentieel dodelijk virus dat rondwaart in de samenleving?

Op dit moment laten Europese overheden zich weinig meer gelegen liggen aan burgerrechten. Ze sluiten bedrijven, winkels en scholen, verbieden evenementen en bijeenkomsten, beperken de toegang tot 'publieke ruimten' (wie dacht dat publieke ruimten van het publiek zijn, weet nu beter), sluiten grenzen, en leggen zelfs huisarrest op aan de complete bevolking. In Engeland valt de politie huizen binnen om te controleren of er niet teveel mensen aanwezig zijn. In Spanje mag je niet in je tuin zitten en niet naar je tweede huis. In België ook niet. In Nederland mogen ouderen in aanleunwoningen geen bezoek ontvangen van hun eigen kinderen.

Hoe redelijk is de vrijheidsbeperking?

Bij al deze maatregelen wordt geen onderscheid gemaakt tussen burgers die een risico vormen voor anderen en degenen die dat niet doen. Mensen die kunnen aantonen dat ze niet besmet zijn met het coronavirus, of weer hersteld zijn en dus niet besmettelijk meer, krijgen dezelfde beperkingen opgelegd als anderen. Ouderen krijgen ook niet de kans om bezoek te ontvangen als ze beloven om af te zien van intensieve medische behandeling.

Hoe redelijk zijn deze verregaande vrijheidsbeperkingen? Het merkwaardige is dat eerder bij andere besmettelijke ziekten soortgelijke maatregelen niet werden getroffen. Volgens de meest recente cijfers van de WHO die ik heb kunnen vinden, stierven er alleen al in 2016 wereldwijd 6,7 miljoen mensen aan de meest dodelijke infectieziekten – longaandoeningen (met name griep) 3 miljoen, diarree door infecties 1,4 miljoen, TBC 1,3 miljoen, HIV/AIDS 1 miljoen. (Ter vergelijking: verkeersongelukken 1,4 miljoen.)

In de coronacrisis stond de teller van het aantal doden op 14 april op 125.000 volgens officiële statistieken. Toch worden in het geval van corona draconische maatregelen genomen die de vrijheden van mensen ernstig beperken, terwijl dat bij de andere besmettelijke ziekten niet het geval is. Bij de 'gewone' griep of bij andere virussen, zoals HIV/Aids of varkensgriep (151.000-575.000 doden), gaan we er blijkbaar vanuit dat het aan risicogroepen zelf is om zich te beschermen tegen de risico's van een besmetting. Bij corona is dat principe ineens los gelaten.

Topprioriteit

De twee redenen die hiervoor door diverse politici zijn gegeven is dat we kwetsbare groepen in de samenleving moeten beschermen en een tekort aan IC-capaciteit moeten zien te voorkomen. Dit laatste argument is niet erg overtuigend. Als de zorgcapaciteit het enige probleem is, dan is dat snel op te lossen: besteed de miljarden die nu in de economie moeten worden gepompt aan het uitbreiden van die capaciteit en klaar is Kees. Dan kan de lockdown snel worden beëindigd.

Het is toch hoogst merkwaardig dat Diederik Gommers, voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Intensive Care, mag beweren dat het aantal coronapatiënten op de intensive care moet dalen tot 700 voordat de regering de coronamaatregelen zou mogen afbouwen. Dat is de paard achter de wagen

spannen: de overheid zou zich moeten richten op het creëren van voldoende zorgcapaciteit.

Maar waar het vooral om lijkt te gaan is het beschermen van kwetsbare groepen ('alleen de zieken tellen' heeft Angela Merkel gezegd), dat nu blijkbaar topprioriteit heeft, waar het dat in het verleden niet had. De wereld is blijkbaar een stuk socialer geworden – of banger.

De vraag is tegen welke prijs de overheid dit mag doen. Hoe wordt de afweging gemaakt tussen enerzijds de economische, sociale, en emotionele kosten, met name voor de niet-kwetsbare groepen, en de baten voor de kwetsbare groepen?

Het is niet vol te houden dat zo'n afweging niet mag worden gemaakt en dat kwetsbare groepen *tegen elke prijs* moeten worden beschermd. Dat zou het acute einde van al onze vrijheden inluiden. We zouden nooit meer in een auto mogen stappen en de maatschappij zou worden stilgelegd bij iedere griepepidemie. Je zou mensen dan ook kunnen gaan *verplichten* om gezond te leven, zodat ze voorkomen dat ze tot de kwetsbare groepen gaan behoren.

Risicoloze maatschappij

De kernvraag in deze discussie is: horen mensen het recht te hebben om anderen het risico te laten lopen op een virusbesmetting? Of hebben mensen het recht om gevrijwaard te worden van dit risico?

Het is niet onredelijk voor een samenleving om sommige risico's te willen voorkomen. Als ik een fabriek neerzet in een stad die zo onveilig is dat hij elk moment kan ontploffen, dan doe ik nog niemand kwaad, maar ik veroorzaak wel een risico dat onacceptabel is en terecht wordt verboden.

Maar als we onze vrijheden als burgers willen behouden, moeten er wel duidelijke criteria worden gesteld die aangeven wanneer handelingen een onacceptabel risico inhouden voor onze medeburgers. Het feit dat iemand in een auto stapt en de weg op gaat, houdt een risico in voor anderen. Hij kan een ongeluk veroorzaken. Toch beschouwen we dit als een acceptabel risico, zolang de chauffeur niet dronken is en geen roekeloos rijgedrag vertoont. Wie zich niet aan dit risico wil bloot stellen, heeft de keuze om niet de weg op te gaan.

Risico van het leven

Het feit dat iemand op straat loopt of in het café zit, kan ook een risico zijn voor anderen, als die persoon besmet blijkt te zijn met een virus. Maar zolang die persoon geen symptomen van een gevaarlijke besmettelijke ziekte vertoont, niet is aangetoond dat hij of zij besmet is met het virus, en geen bewuste handelingen verricht om een virus te verspreiden, beschouwen we zijn of haar aanwezigheid in een café gewoonlijk niet als een vorm van bedreiging. Wie er toch zeker van wil zijn dat hij of zij niet besmet wordt in een café, heeft de keuze om daar niet naartoe te gaan.

Besmet worden met een virus behoort, net als de kans op verkeersongelukken, tot de normale risico's van het leven. Dat zou althans zo moeten zijn, als we er vanuit gaan dat mensen het recht hebben om hun leven in te richten zoals zij dat willen, zolang ze anderen geen schade toebrengen of onacceptabele risico's laten lopen. Als we alle risico's op schade willen uitbannen, dan is het afgelopen met onze vrijheid. Een risicoloze maatschappij is een totalitaire maatschappij.

Vrije samenleving

Wat hierbij niet mag worden vergeten is dat mensen ook het volste recht hebben om zich te *beschermen* tegen risico's. Dat horen vrije burgers in ieder geval te hebben. Dat betekent bijvoorbeeld dat de eigenaar van een pand of ruimte het recht heeft om eisen te stellen aan de gebruikers ervan – bijvoorbeeld om te eisen dat ze niet besmet zijn met een virus. Dat geldt voor bedrijven, scholen, verpleeghuizen, rechtbanken, sportclubs, enzovoort. Zij mogen de toegang weigeren aan virusdragers (of aan wie dan ook) als ze dat willen. Vervelend voor de virusdragers, maar ook dat hoort bij een vrije samenleving.

Daarbij is het van belang dat de staat niet middels wetgeving, zoals 'anti-discriminatieregels' of misplaatste 'privacyregels', het eigendomsrecht van eigenaren ondermijnt, bijvoorbeeld door ze te verplichten om virusdragers tot hun ruimte toe te laten. Deze discussie speelt bijvoorbeeld rond vaccinaties. Het idee dat scholen en kinderopvangcentra niet het recht zouden mogen hebben om niet-gevaccineerde kinderen te weigeren, is zonder meer een schending van hun rechten. Net zo goed als eenieder het recht hoort te hebben om zich niet te laten vaccineren, horen mensen het recht te hebben om contact met niet-gevaccineerde mensen te mijden.

Als we deze principes in acht nemen, kunnen mensen in een vrije samenleving heel goed zelf bepalen hoe ze wensen om te gaan met risico's van virusbesmettingen. Er is dan geen enkele reden om bij een epidemie iedereen op te sluiten of de economie plat te leggen.

Noodmaatregel

Je zou kunnen aanvoeren dat de huidige lockdown in eerste instantie was gerechtvaardigd, als noodmaatregel, omdat er veel onzekerheid was over de werking en effecten van het coronavirus. Ik wil dat hier nu niet betwisten.

Inmiddels weten we echter genoeg over het coronavirus om de risico's ervan goed te kunnen inschatten. We weten hoe het wordt overgedragen. Dat kan alleen door druppels in de lucht die worden verspreid door hoesten of niezen en door het virus op te pakken met de handen en het via mond, neus of ogen naar binnen te halen. Er is geen bewijs dat het virus door de lucht wordt verspreid en het kan dus niet 'zomaar' bij mensen naar binnen komen.

Iedereen is dus in staat om eenvoudig zelf maatregelen te nemen om besmetting te voorkomen. We mogen ook veronderstellen dat iedereen voldoende geïnformeerd is over de risico's van corona-besmetting. Natuurlijk zullen er altijd mensen zijn die niet in staat zijn om voor zichzelf te zorgen en zichzelf goed te beschermen, maar dat geldt dan voor alle risico's waar ze tegenaan kunnen lopen, niet alleen voor het coronavirus.

Quarantaine opleggen?

Dit betekent dat de lockdown met onmiddellijke ingang kan worden opgeheven, met uitzondering van de mensen die op dit moment aantoonbaar met het virus zijn besmet. Aan die laatste groep zou je quarantaine kunnen opleggen, onder medisch toezicht en met financiële compensatie, zoals de wet voorschrijft. De rest van de bevolking moet nu worden bevrijd. Mensen moeten weer zelf kunnen bepalen of ze het risico willen lopen om naar bijeenkomsten te gaan of zich in de openbare ruimte te begeven. Organisaties dienen zelf te kunnen bepalen wat voor maatregelen ze willen nemen om besmettingen te beperken, en bezoekers kunnen hun gedrag daar op afstemmen.

Als de lockdown nu in stand wordt gehouden, begeven we ons op een hellend vlak.

Dan laten we de overheid bepalen welke risico's we mogen lopen in het leven, inclusief de gewone risico's die bij het leven horen. Dat leidt tot een ernstige ondermijning van onze vrijheid.

Dit gevaar is niet denkbeeldig. Je hoort nu al 'experts' roepen dat we nog jaren lockdown-maatregelen zullen moeten verdragen, omdat het coronavirus weer de kop zal opsteken. Sommigen beweren dat we pas weer een normaal leven kunnen gaan leiden als er een vaccin is ontwikkeld. Dat is absurd. Wat als er een nieuw virus ontstaat of een nieuwe variatie, moeten we dan in lockdown tot het volgende vaccin?

De risicoloze maatschappij is een totalitaire maatschappij. Als we onze vrijheid en burgerrechten lief hebben, moeten we mensen de vrijheid en verantwoordelijkheid geven om zelf te bepalen hoe ze omgaan met de risico's van een virusbesmetting – en de andere normale risico's van het leven.